YMPÄRISTÖMINISTERIÖ
Miliza Malmelin

Eduskunnan asunto- ja ympäristöjaosto
25.10.2017

HE 106/2017 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2018

Momentti 35.01.65 Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon (1 730 000 euroa)

Määrärahan käyttäminen yleisesti

Momentin määräraha voidaan käyttää **yleisavustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille** niiden perustoimintaan. **Valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille** myönnetään valtionavustusta yleisavustuksena kohdennettuna erityisesti näiden **neuvonta- ja valistustoimintaan**.

Avustusta saavat järjestöt tekevät merkittävää ja arvokasta työtä muun muassa ympäristöön, luonnonsuojeluun sekä asumiseen ja rakentamiseen liittyvissä tehtävissä, ja niillä on tärkeä rooli kansalaismielipiteen välittäjinä. Järjestöjen toiminta ja hankkeet tavoittavat kansalaisia usein paremmin kuin viranomaistoiminta. Järjestöjen tuottamat palvelut ovat tehokkaita ja edullisia. Julkisen hallinnon resurssien niukentuessa järjestöjen merkitys ympäristö-, asunto- ja rakennusalan toiminnassa ja palvelujen tuotannossa kasvaa edelleen. Ympäristöhallinnossa toteutetaan useita laajoja lainsäädäntö- ja kehittämishankkeita, joita koskevaa tiedottamista ja neuvontaa hoidetaan myös näiden järjestöjen kautta.

Momentilta tuetaan myös **saariston ympäristönhoitoa**, joka perustuu lakiin saariston kehityksen edistämisestä (494/1981), jossa säädetään, että saaristokunnalle tai tällaisen kunnan jäsenelle voidaan "myöntää avustusta toimenpiteisiin, jotka koskevat saaristoluonnon suojelemista taikka saariston maisemakuvan säilyttämistä tai parantamista". Tuen avulla on hoidettu saariston niittyjä ja muita perinnemaisemia, tehty linnusto- ja luontoselvityksiä sekä kunnostettu saaristomaisemien kannalta tärkeitä rakennuksia ja rakennelmia. Tuen saajina ovat olleet saariston asukkaat sekä paikalliset luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöt.

Lisäksi momentin määrärahoilla tuetaan **saaristoalueiden ja tunturialueiden jätehuoltoa**, joka matkailijoiden ja retkeilijöiden kannalta näkyy konkreettisesti roskaantumisen estämisenä. Pidä Saaristo Siistinä ry toimii saaristo- ja rannikkoalueilla sekä Järvi-Suomessa huolehtimalla muun muassa veneilijöiden jätteistä, kuivakäymälöistä, kelluvista imutyhjennysasemista ja retkisatamien jätehuollosta.

Momentilta käytettään määrärahaa myös **kestävää kehitystä, kulttuuriympäristön vaalimista sekä muuta ympäristökasvatusta ja –valistusta edistävien valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävien hankkeiden** tukemiseen. Suuri osa hankkeista tuottaa koulu- ja kasvatustyössä hyödynnettäviä toimintamalleja tai vahvistaa opettajien ja muiden kasvattajien osaamista. Sisällöllisiä teemoja näissä hankkeissa ovat olleet mm. lajintuntemus, ympäristön tilan seuranta, ulkona oppiminen, aktiivinen kansalaisuus, kaupunkisuunnittelu, luonto- ja ympäristösuhde, kestävät liikkumistavat sekä kestävä kehitys.

Vuoden 2017 määrärahan käyttö

Momentilta on vuonna 2017 myönnetty avustusta 36 järjestölle niiden perustoimintaan tai neuvonta- ja valistustyöhön, yhteensä 930 000 euroa (54 % momentin määrärahasta). Ympäristönhoitoon (ml saaristo- ja tunturialueiden jätehuoltoon) osoitettiin yhteensä 550 000 euroa (32 %) ja ympäristökasvatus- ja valistushankkeisiin 250 000 euroa (14 %). Momentilta on lisäksi eduskunnan päätöksellä suoraan kohdennettu Suomen Metsästäjäliitolle 50 000 euroa ja Pidä Saaristo Siistinä ry:lle alushankintaan 500 000 euroa, mitkä eivät sisälly em. prosenttiosuuksiin.

Pidä Saaristo Siistinä ry:n uusi huoltoalus Saaristomerellä M/S Roope otettiin käyttöön 15.6.2017. Aluksen hinta oli hieman alle 1,6 miljoonaa euroa ja se rakennettiin Paraisella HL-Metal -konepajalla.

Uuden huoltoaluksen suurempi keräyskapasiteetti on mahdollistanut jätehuoltopalveluiden laaja-alaisen parantamisen ja kehittämisen sekä taloudellisesti että ekologisesti. Kansitilaa on uudella aluksella noin neljä kertaa enemmän kuin vanhalla ja aluksen kantavuus on kymmenkertainen. Aluksen ponttoneissa on 20 m^3 lietesäiliöt pumppuineen, joilla yhdistyksen kelluvien septitankkien tyhjennys hoituu tehokkaasti. Alus on ensimmäinen laatuaan, mutta on silti toiminut tehokkaasti. Kesäkuun puolesta välistä työtä on pystytty tekemään ilman kalustosta johtuvia yllättäviä keskeytyksiä. Lounais-Suomen Jätehuolto Oy on investoinut aluksen jätehuoltokalustoon tehostaakseen Saaristomeren jätehuoltopalveluita, mm. nosturi ja jätepuristin ovat Lounais-Suomen jätehuollon omistuksessa.

Määrärahan kehittyminen

Vuonna 2016 momentin 36.01.65 määräraha väheni 366 000 eurolla (noin 17,4 %) vuoteen 2015 verrattuna. Vähennys johtui järjestötukien säästöistä (HO 2015) ja tasomuutoksesta. Avustuksia pyrittiin leikkaamaan niin, ettei järjestöjen toiminta vaarantuisi. Suurimmilta avustuksien saajilta leikkaus oli noin 20 % edellisvuoteen nähden, pienemmiltä noin 10 %. Leikkaukset ovat vaikuttaneet järjestöjen toimintaan ja ainakin yhdessä järjestössä johtaneet myös irtisanomisiin.

Vuonna 2017 momentin 36.01.65 määräraha kasvoi 550 000 eurolla. Näistä 500 000 euroa osoitettiin Pidä saaristo siistinä ry:n alushankkeelle ja 50 000 euroa Suomen Metsästäjäliitolle eduskunnan päätöksellä. Käytännössä se osa määrärahasta, joka oli käytettävissä järjestöjen toiminnan ja hankkeiden tukemiseen, väheni 4 000 eurolla vuoteen 2016 verrattuna ja oli suuruudeltaan 1 730 000 euroa.

Vuonna 2018 momentille on esitetty 1 730 000 euroa. Ympäristöministeriö pitää tärkeänä, että momentin määräraha säilyisi myös jatkossa 1,73 M eurossa. Järjestöt ovat nyt sopeuttaneet toimintaansa saamansa avustuksen mukaiseksi, ja hakijoiden joukossa on vuosittain myös uusia, avustuksen kriteerit täyttäviä yhteisöjä. Varsin rajallisella määrärahalla on vuosien aikana voitu tehokkaasti tukea kansalaisyhteiskunnan toimijoita kansalaisten ympäristötietoisuuden lisäämiseksi sekä erilaisten luonto-, ympäristö-, rakennus- ja asuntoalan toimien toteuttamiseksi. Voimassa olevan kehyksen mukaan määrärahan taso olisi maakuntauudistuksesta johtuen 1 419 000 euroa vuodesta 2019 eteenpäin.

Avustusten harkinta ympäristöministeriössä

Ympäristöministeriössä on viime vuosina kiinnitetty erityistä huomiota momentin määrärahan vaikuttavuuteen sekä kehitetty avustushakuprosessia pyrkimyksenä lisätä sen avoimuutta ja selkeyttä. Tähän liittyy niin avustushakulomakkeiden kuin ohjeistuksen kehittäminen. Avustusta harkittaessa otetaan huomioon järjestön toimintakenttä ja toiminnan laatu, laajuus ja vaikuttavuus sekä se, miten avustuksen hakijan toiminta vaikuttaa edistävästi valtion talousarvioesityksen mukaisiin ympäristöministeriön hallinnonalan tavoitteisiin. Harkinnassa huomioidaan myös järjestön ympäristöhallinnon tavoitteita edistävän toiminnan osuus sen kokonaistoiminnasta. Lisäksi harkinnassa huomioidaan avustuksen tarpeellisuus toiminnan laatuun, laajuuteen ja muihin tukiin nähden.